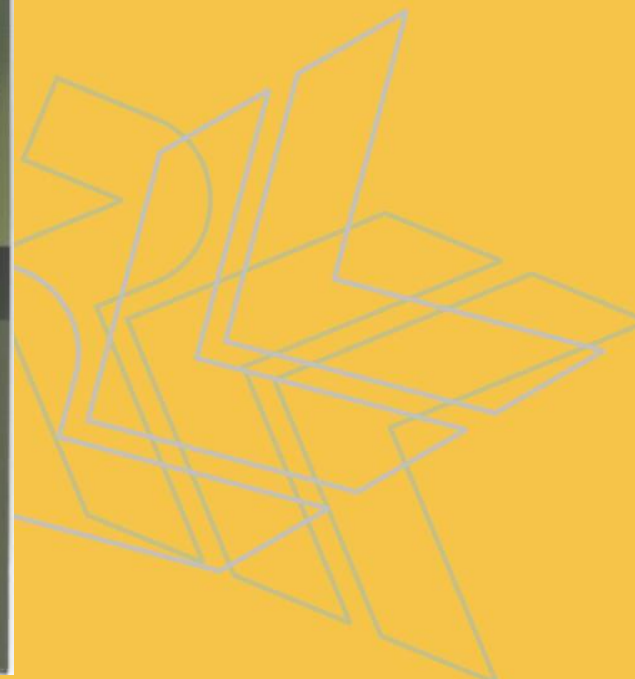
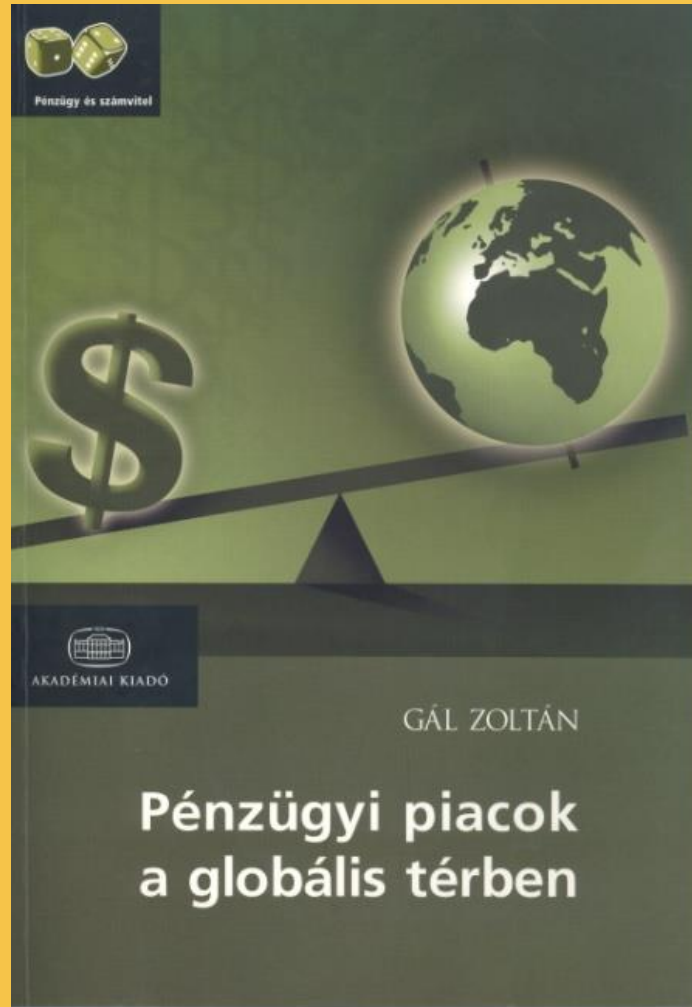

A pénzüintézetek szerepe a helyi és regionális fejlődésben

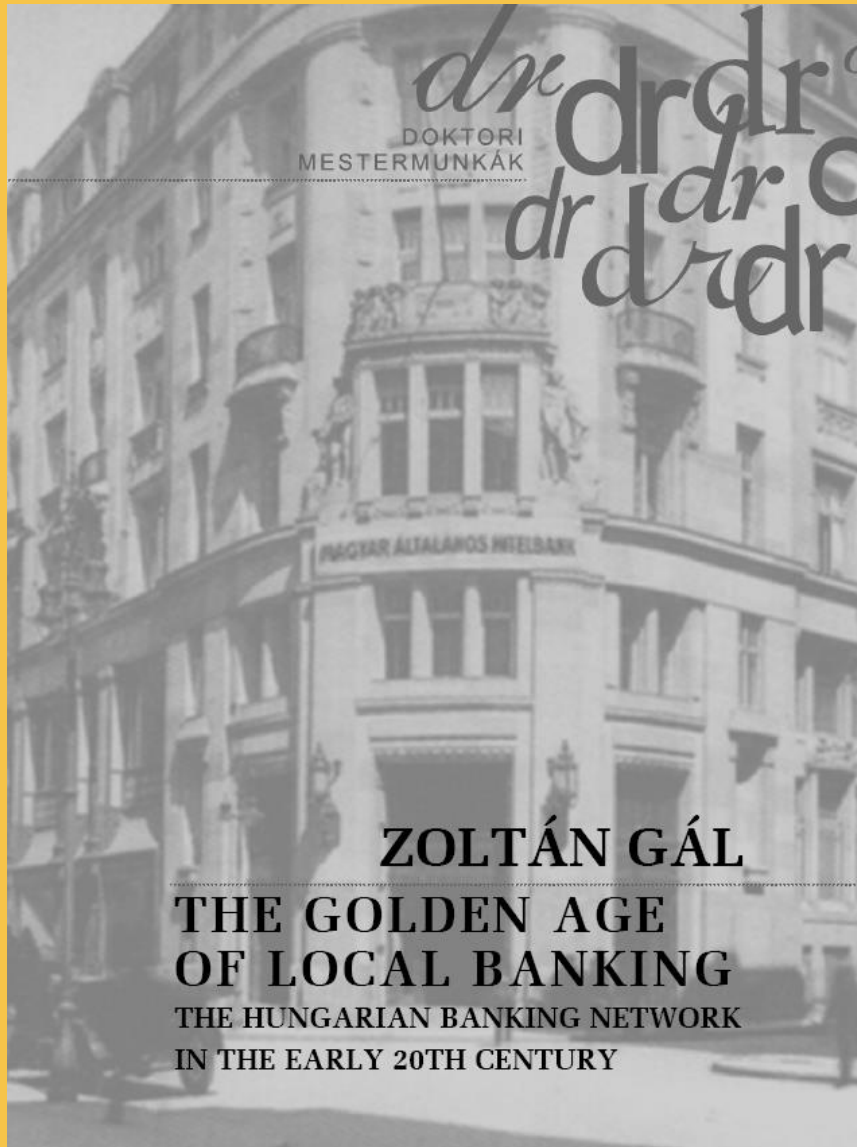
Gál Zoltán
tudományos főmunkatárs
galz@rkk.hu

MTA, 2014. november 30.

MTA RKK 30. évfordulójára

- *Klasszikus pénzügytan* „egy pont-gazdaság” szemlélete.
- *Regionális gazdaságtan* alulértékelt a pénzügyi piacoknak a regionális jövedelem különbségekben játszott szerepét. (kivételek: *Lösch*).
- *Myrdal (1957)* térben zajló pénzmozgások és az egyenlőtlen regionális fejlődés közti kapcsolatot vizsgálta.
- *Klasszikus területi pénzügyek: poszt-keynesiánus iskola (Dow, 1992, Porteous, 1995)* az egyenlőtlen térbeli pénzmozgásokat a pénzpiacok alapvető sajátosságaként fogja fel; centrum-periféria problematika; régióközi hitelkihelyezések egyenlőtlenségei.
- *NEG* negligálta a pénzügyi szektor vizsgálatát (endogén fejlődés dominanciája, „térsemleges pénz”) DE: exogén területi sokkok negligálása – nincs válságmagyarázata.
- *A pénzügyi földrajz/területi pénzügyek* a pénzügytani, regionális tudományi és geográfiai módszereket ötvözi (1990-es évektől) – finanszírozás és a térben egyenlőtlen fejlődés kapcsolata (egyenlőtlen tőkeellátottság, termelő és fiktív tőke, endogén és exogén tényezők dialektikája), Válságkutatás.

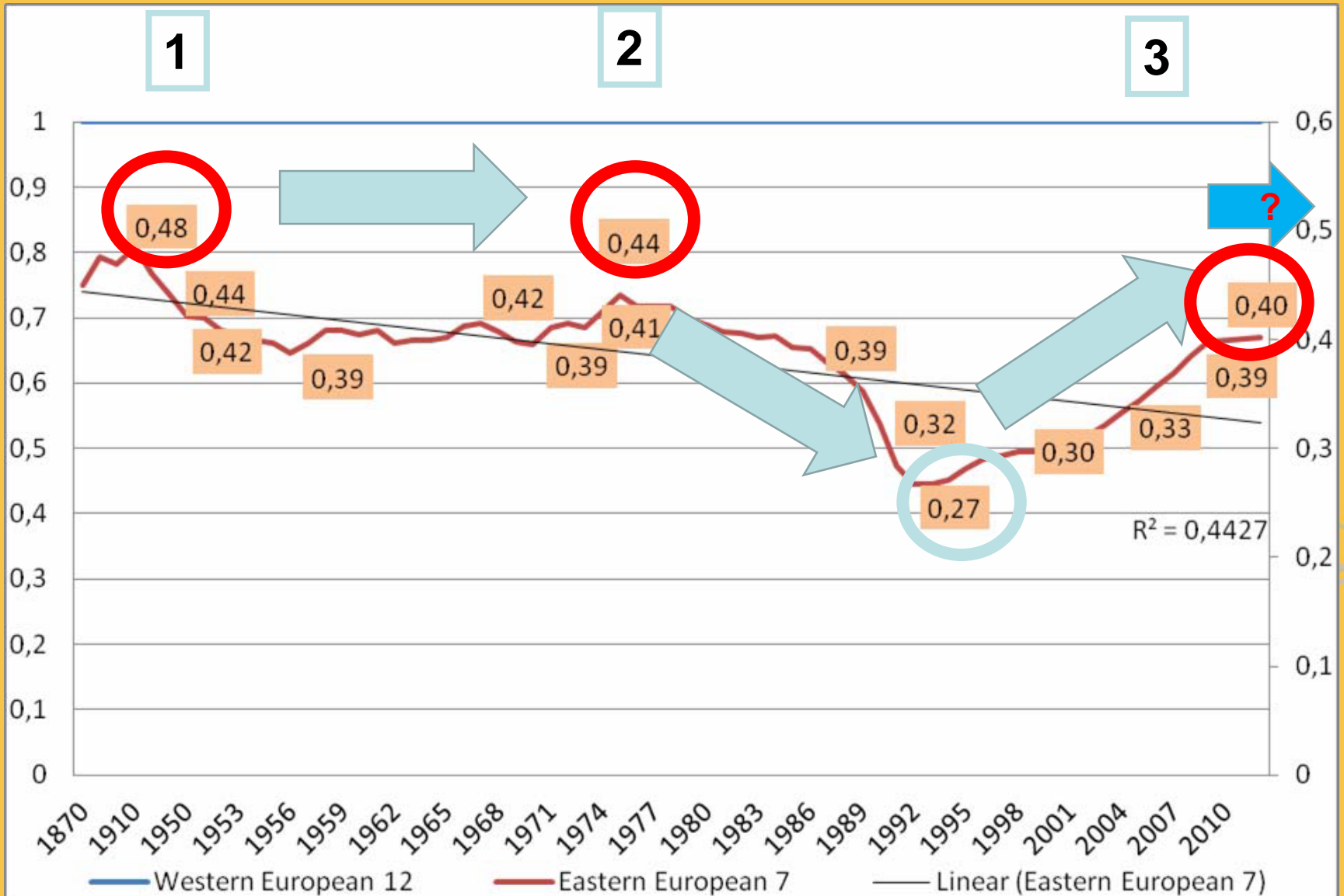
DOKTORI
MESTERMUNKÁK

ZOLTÁN GÁL

**THE GOLDEN AGE
OF LOCAL BANKING**
THE HUNGARIAN BANKING NETWORK
IN THE EARLY 20TH CENTURY

Long-term problems of capital accumulation 1870-2012 (CEECs/SEECs-7+(12) vs. WE-12=100%=1, in GDP per capita, %)

MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete

A területi egyenlőtlenségek és a hitelintézeti rendszer kapcsolata

- A pénzügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés, a pénzügyi intézmények földrajzi eloszlása, a pü. szektor mélysége jelentős mértékben befolyásolják a növekedést és a területi különbségek kialakulását (Klagge, 1995, Chakravarty 2006).
  - Pozitív kapcsolat a hálózatsűrűség és a helyi gazdasági növekedés között (Patti-Gobbi 2001)
- *Erősen polarizált pénzügyi rendszerek* (a finanszírozási forrásokhoz való hozzáférés területi különbségei): likvid/forráselszívó pénzügyi központok és alulfinanszírozott perifériák (*Porteous, 1995, Gál, 2010*)
- A pénzügyi transzferek regionális egyenlőtlenségei: a bankrendszerek **intézményi, irányítási és információs** rendszerének átalakítása, **térségre szabott intézményszervezési és vállalatirányítási formák meghatározása** kulcsfontosságú. , *Mazucca, R. 1993, Dow, S. 1999, Alessandrini, P.–Zazzaro, A. 1999, Gál Z. 2000b*),

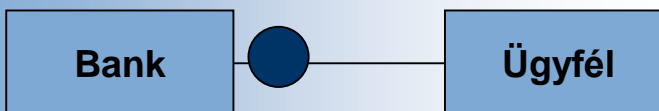
A helyi (szövetkezeti) bankok területi beágyazottsága az információs aszimmetria kiegyenlítését eredményezi

XIX. század: információ s előny az ügyfélnél

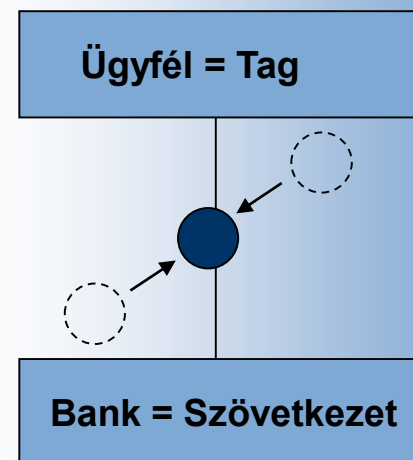
A bank vonakodva helyez ki hitelt, mivel az ügyféllel kapcsolatos információhoz alig fér hozzá. Emiatt az aggregált hitelezési aktivitás alacsony; a kihelyezett hitelek fajlagos jövedelmezősége magas.

XXI. század: információ s előny a banknál

A bankok rengeteg információval rendelkeznek az ügyfélről fejlett hitelezési elemzéseiknek köszönhetően. Emiatt sok hitelt képesek kihelyezni.

A szövetkezeti üzleti modell: az ügyfél és a bank is bizalommal rendelkezik

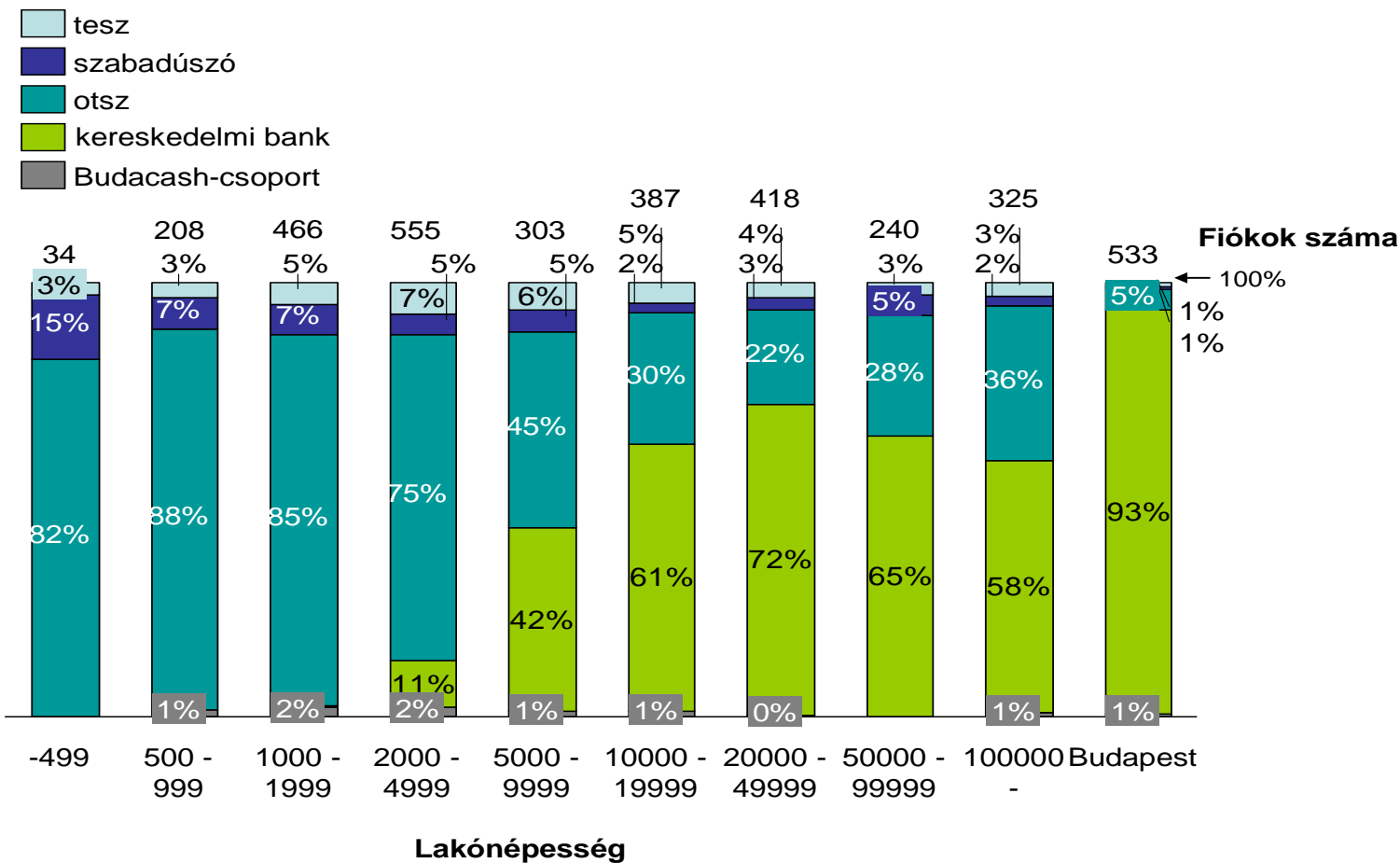
A szövetkezeti modell az **ügyfél-tulajdonlás**on és a **földrajzi közelségen** keresztül képes kiegyensúlyozni az információs aszimmetriát.

Az ügyfélhez való földrajzi közelség; a tagsági tulajdon információs előnyeinek kiaknázása (pl. helyi kis- és középvállalatok finanszírozásában); a szövetkezettel szembeni bizalom növekedése az informális, helyi kapcsolatokon keresztül; információs előny érvényesítése a versenytársakkal szemben (országos hálózatú kereskedelmi bankok).

A pénzügyintézetek szerepe a helyi gazdaságfejlesztésben

- A perifériák hitelhez való korlátozott hozzáférését hangsúlyozza Dow (1990) *likviditási preferencia* modellje. Távoli perifériák alulfinanszírozottsága (Porteous 1995)
- A centrumból való visszaosztás gyakran a **centralizált bankhálózatokon** belül megfigyelhető **információs aszimmetria** miatt nem alakul ki: bankok nagyobb információs/monitoring és kockázati költsége drágább hitelt eredményez a periférián (KKVk).
- Helyi (szövetkezeti) vs. kereskedelmi bankok
  - **Ügyfél-bank kapcsolati/földrajzi közelség, kisebb az információs-aszimmetria, helyi döntéshozatal:** helyben működő (szövetkezeti) bankok a legfőbb (gyakran az egyetlen) csatornaként szolgálnak a KKV-k, háztartások pénzügyi szükségleteinek kielégítésében (Ferri és Messori 2000, Gál 2012).
  - Szoros kapcsolat a szövetkezeti bankok aktivitása, **KKV hitelezés és a helyi gazdaságfejlődés** között, s ez a kapcsolat erősebb volt a fejletlenebb régiókban. (Hakenes et al. 2009)
  - **KKE-i duális bankrendszeriben:** külföldi tulajdonú kereskedelmi bankok gazdaságfejlesztési motivációja hiányzik (Raviv, 2008);
    - **Pénzügyi kirekesztés: társadalmi és területi** (Alessandrini et al. 2009, Dymski 2005, Gál 2005).
    - **Válságreakciók:** külföldi bankok hitelezési aktivitása (Claessens, van Horen 2012)
  - Berger és Udell (1995) igazolták, hogy a nagyobb bankok kevésbé érdekeltek a KKV hitelezésben és a periférián, kistelepüléseken való működésben, hitelezésben.

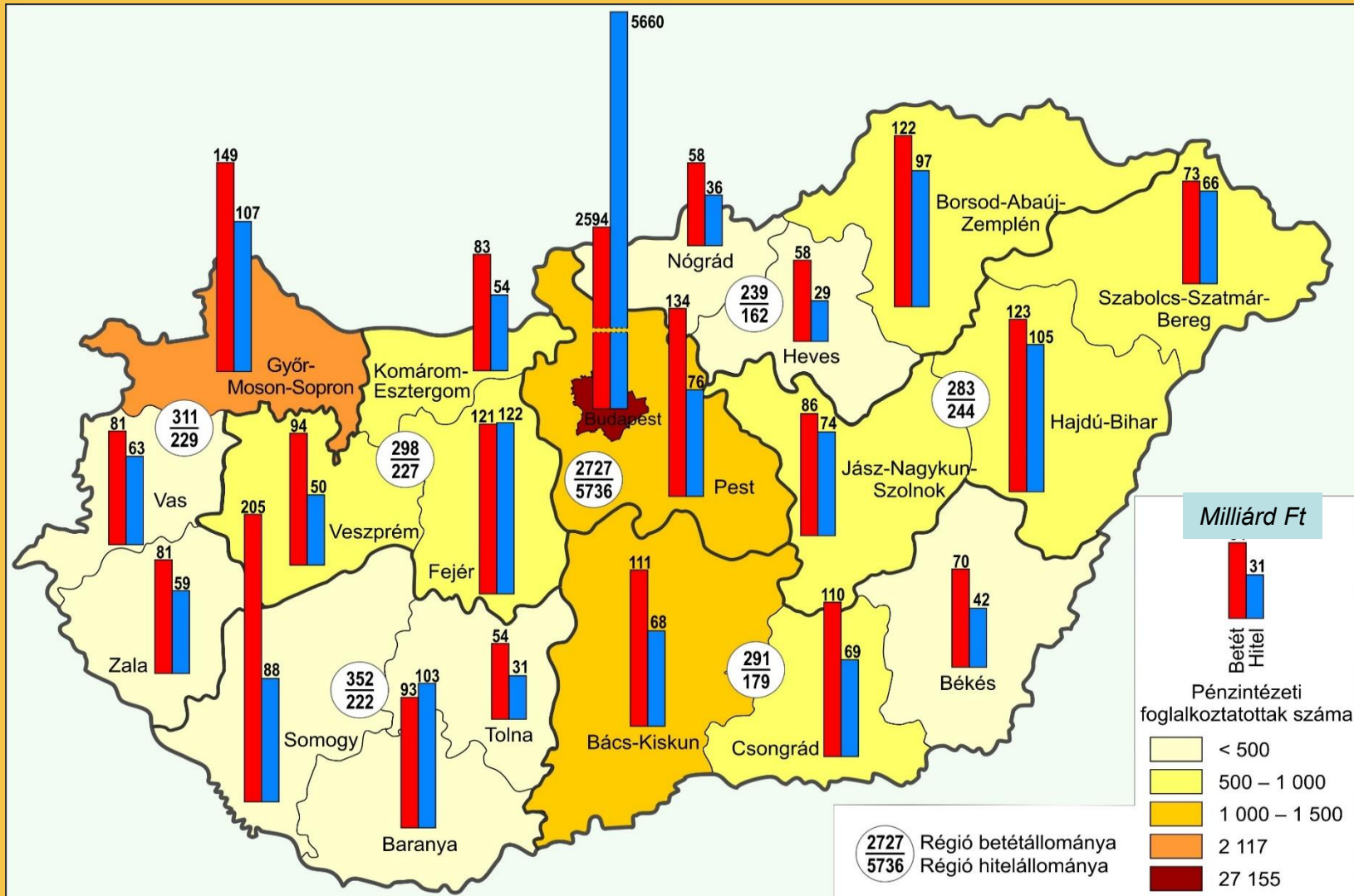

- Takarékszövetkezeti egység: 1324 településen (településállomány 43%), fiókok 60%-a < 5000 fő
- Kereskedelmi bankfiók: 268 településen (8,3%-a településállománynak)
- Monopolhelyzet: a takarékszövetkezetek 1087 település egyedüli szolgáltatói (2,2 millió fő)
- Városban működik a kereskedelmi bankok 91%-a; ill. a takarékszövetkezetek harmada.

A betétgyűjtés és hitelezés területi egyenlőtlenségei a kereskedelmi bankszektorban (Mrd Ft), 2008

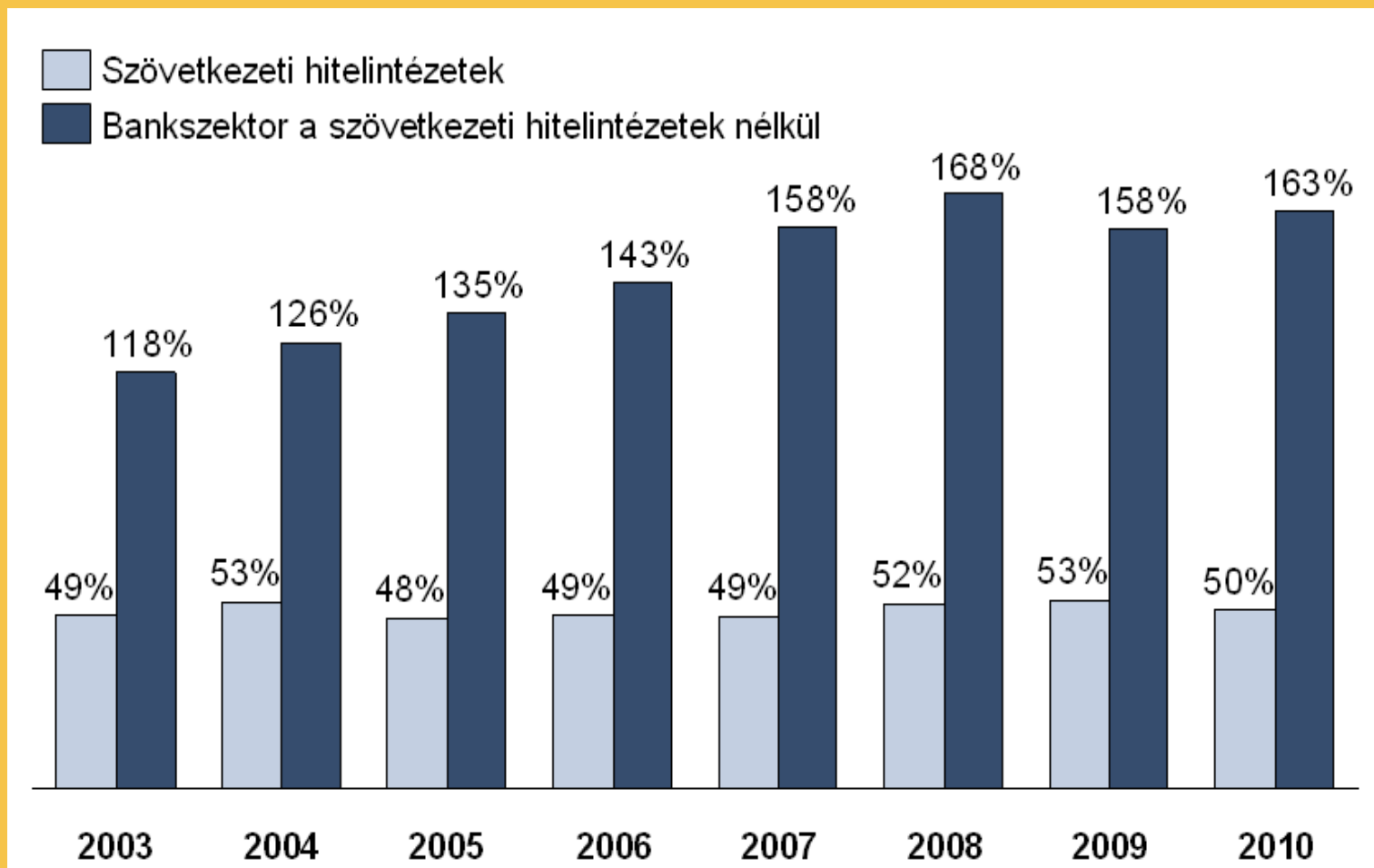
Banki transzferekben megvalósuló függőség (forráselszívás) a főváros és a régiók között

MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete

A takarékszövetkezeti szektor hitelezési aktivitása

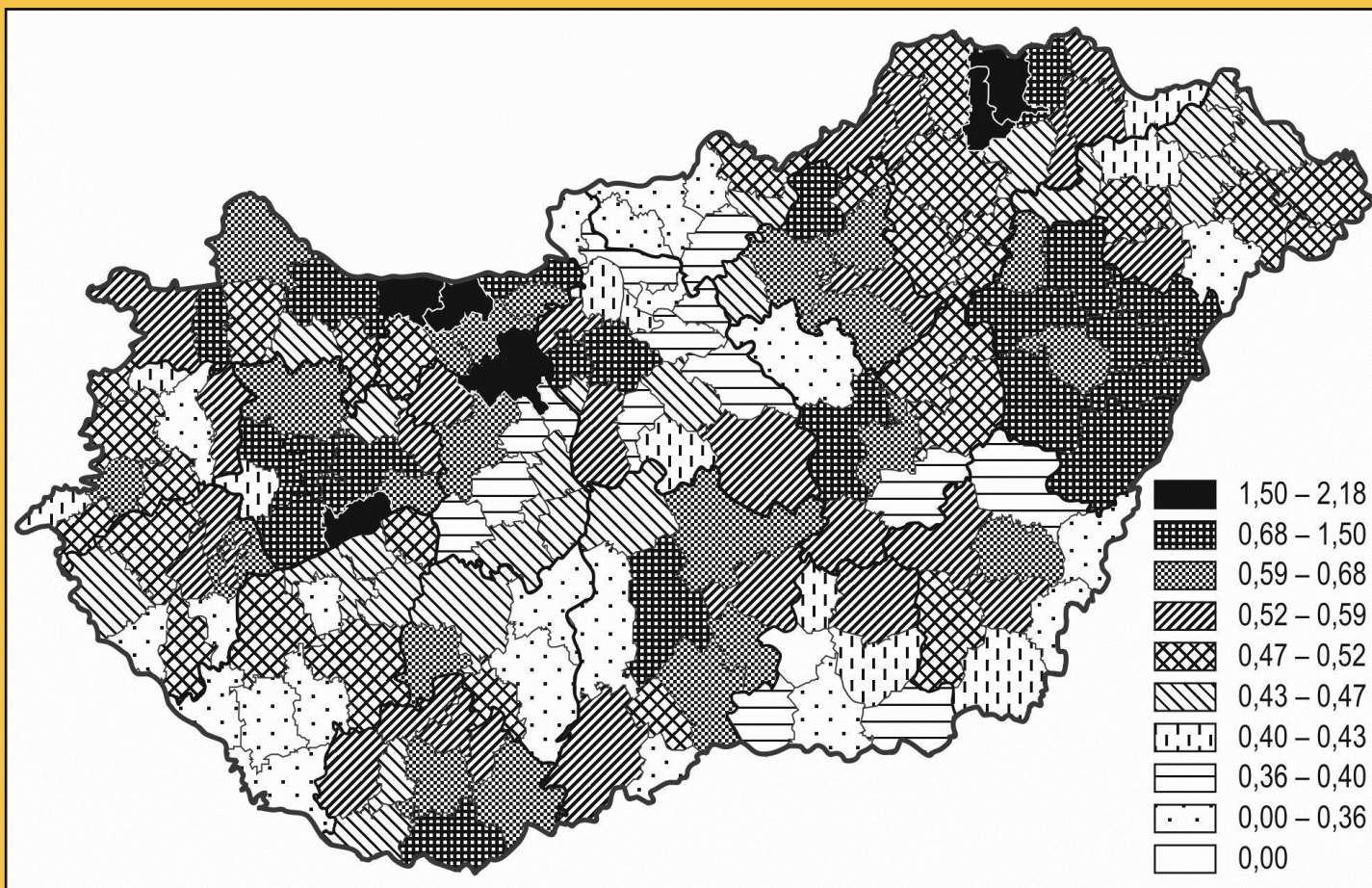
(hitel/betét mutatók súlyozott átlaga)

Betétállomány 12%-át gyűjtik
Kihelyezett hitelek 4,7%-át adták

Hitelezési aktivitás és a városi jelenlét kapcsolata

Becsült kistérségi hitel/betét-mutatók a szövetkezeti szektor hitel- és betétállományát figyelembe véve (2010)*

A lokális monopólhelyzet és a hitelezési aktivitás

Takarékszövetkezetek: 8 nak nem volt monopólhelyzetű fiókja; fiókok 56% csak monopólhelyzetű; Kereskedelmi bankfiókok mindegyike versenykörnyezetben működött.

Lokális monopólhelyzetben működő fiókok aránya	Hitel/betét-mutató átlag, 2010 (mintaátlag standard szórása)	Betétátlag Milliárd Ft, 2010 (mintaátlag standard szórása)	Egy bevallóra jutó bevallott éves személyi jövedelem Medián, millió Forint, 2010 (mintaátlag standard szórása)	Nyilvántartott álláskeresők a 18-59 éves korú lakosság arányában Medián, 2010 (mintaátlag standard szórása)	60 év feletti aránya a teljes lakossághoz viszonyítva Medián, 2010 (mintaátlag standard szórása)
0% (nincs lokális monopólhelyzetű fiók)	55% (5%)	10,44 (5,26)	1,78 (0,36)	9,7% (3,7%)	23,2% (2,0%)
1-24%	78% (4%)	4,99 (3,04)	2,17 (0,41)	8,8% (3,6%)	23,3% (0,4%)
25-49%	52% (4%)	14,68 (2,0)	2,13 (0,44)	10,0% (3,5%)	22,6% (1,8%)
50-74%	46% (2%)	14,12 (1,52)	1,86 (0,29)	10,7% (4,1%)	22,4% (1,9%)
75-99%	41% (2%)	7,65 (0,61)	1,76 (0,34)	13,5% (5,9%)	22,3% (2,4%)
100% (minden fiók lokális monopólhelyzetben működik)	32% (5%)	2,77 (0,75)	1,56 (0,20)	11,1% (7,2%)	22,6% (1,9%)

A források kihelyezésének struktúrája a takarékszövetkezeteknél (Vidék vs. Budapest)

Kitettségi értékek a szövetkezeti szektoron belül a betétállomány százalékában a 2010. évben
(súlyozott átlagok)

	Takarékszövet- kezetek összesen	OTIVA	TAKIVA	REPIVA	Szabadúszó
Központi kormányval és központi bankkal szembeni kitettség	32%	34%	30%	29%	16%
Hitelintézettel vagy befektetési vállalkozással szembeni kitettség	25%	28%	22%	19%	7%
Ingatlannal fedezett kitettség	18%	17%	23%	14%	23%
Lakossággal szembeni kitettség	16%	16%	11%	23%	10%
Vállalkozással szembeni kitettség	9%	9%	9%	7%	19%
Egyéb tétel	7%	6%	7%	8%	9%
Késedelmes tétel	4%	4%	7%	8%	4%
Regionális kormányval és helyi önkormányzattal szembeni kitettség	1%	1%	1%	1%	0%

Forrás: intézmények Nyilvánosságra Hozatalai, PSZÁF Aranykönyv 2010.

Megjegyzés: a táblázat csak a néhány kitettségi értéket tartalmaz

A betétek arányában mért egyes kitettségi értékek és a hitel/betét-mutató közötti korreláció, 2010

	Hitel/betét-mutató	Lakossággal szembeni kitettség	Késedelmes tétel	Ingatlannal fedezett kitettség	Központi kormány-nyal és központi bankkal szembeni kitettség	Hitel-intézettel szembeni kitettség
Lakossággal szembeni kitettség	0,16					
Késedelmes tétel	0,594***	0,010				
Ingatlannal fedezett kitettség	0,498***	-0,380**	0,345***			
Központi kormány-nyal és központi bankkal szembeni kitettség	-0,396***	-0,15	-0,10	-0,09		
Hitelintézettel vagy befektetési vállalkozással szembeni kitettség	-0,273***	0,083	-0,305***	-0,158	-0,417***	
Monopol-helyzetű fiókok aránya	-,404***	0,168	-,271***	-,240***	,178**	,286***

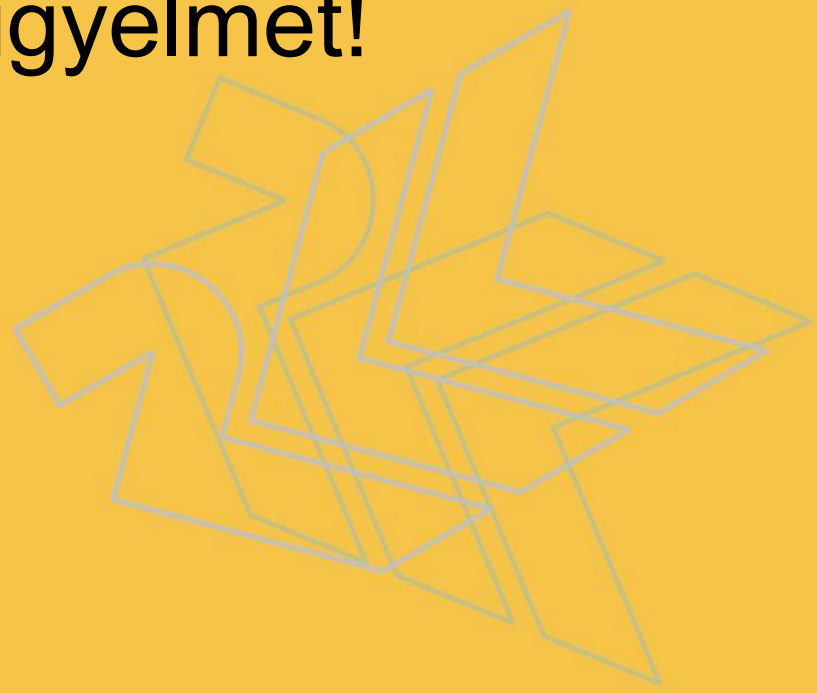
Forrás: saját számítás az intézmények Nyilvánosságra Hozatalai és a PSZÁF Aranykönyv 2010 alapján.

- A hitelezési aktivitás vizsgálata azt mutatja, hogy a kistelepüléseken való jelenlét, illetve a lokális monopolhelyzet csökkenti a hitel-kihelyezési tevékenységet, és növeli annak valószínűségét, hogy az intézmény passzív forrás-kihelyezési politikát folytat.
- Operatív döntései alapján a szektor intézményeinek többsége a finanszírozási forrásait a vidékről a pénzügyi centrumok felé csatornázza át (nincs forrásszűke, kockázatvállalási korlát). Hatékony szövetkezeti integráció kell!
- A „klasszikus szövetkezeti” modell alig jelenik meg Magyarországon, azaz a hitelezésben az új piacokon való terjeszkedés nélkül is aktív, helyileg és társadalmilag beágyazott takarékszövetkezet típusa nem jellemző.
- A hazai takarékszövetkezeti szektor hálózatépítési stratégiáit és a meghozott hitel-kihelyezési döntéseit tekintve nem látja el maradéktalanul a nyugat-európai partnerintézményekhez hasonlóan a helyi bank, illetve a vidék bankja funkcióját.
- Eredményeink finomítanak a kereskedelmi bankszektorról alkotott negatív képen.

- Gál Z., Burger Cs.: A vidék bankjai?: A magyar takarékszövetkezeti szektor hitelezési aktivitása. *KÖZGAZDASÁGI SZEMLE* 60:(4) pp. 373-401. (2013)
- Gál Z.: A hazai takarékszövetkezeti szektor szerepe a vidék finanszírozásában. *TERÜLETI STATISZTIKA* 15 (52.):(5) pp. 437-460. (2012)
- Gál Z & Burger Cs (2014): The Limits to Local Embeddedness - Lending Activity of the Hungarian Cooperative Banking Sector. *Forthcoming Regional Studies*
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2493040

Köszönöm a figyelmet!

Magyarozott változó (jobbra, fejléc)	Betétállomány(milliárd Ft)	Hitel/ betét- mutató (százalék)	Ingatlannal fedezett hiteleknek való kitettség (3)	Késedelmes hiteleknek való kitettség (4)	Hiteleintézzettel szembeni kitettség (5)	Hitelintézzettel+kor mányzattal szembeni kitettség (6)
Dummy (OTIVA)			A források százalékában			
Szabadúszó	-2,28	10,81**	-0,00	-0,01	-0,09	-0,16***
TAKIVA (dissidents)	4,30*	2,93	0,03	0,02**	-0,07	-0,03
REPIVA (demutualized)	4,36	6,90	-0,03	0,05***	-0,05	0,03
Zrt (private limited company coops)	12,16***	-2,76 (!)	-0,12**	-0,06***	0,13*	0,00
Ötezer %	-4,18	-2,67	-0,02	-0,00	-0,10	-0,18**
Százezer %	14,95**	-2,67	0,19**	0,01	-0,09	0,01
Monopol %	-7,26*	-18,39**	0,01	0,00	0,19**	0,25***
Fiókok száma (db)	0,75***	0,13	0,00	-0,00	-0,00	-0,00
Nettó személyi jövedelm (millió Ft/fő)	-5,88**	4,30	-0,04	0,03**	-0,02	-0,00
Előregedési mutató (%)	7,26	3,66	0,07	0,24*	-0,73	0,52
Számított munkanélküliség (%)	-41,48**	79,42**	-0,56**	0,10	-0,37	-0,14
Betétállomány (milliárd Ft)		0,55**	0,00	0,00	-0,00	-0,00
Hitel/betét-mutató (%)			0,004***	0,001***	-0,00	-0,01***
Constans	20,42*	32,02	0,08	-0,14***	0,58**	0,80***
Significance of Regression	0,000	0,000	0,000	0,000	0,012	0,000
Corrected R ²	44,6%	30,1%	30,8%	50,8%	11,2%	46,1%
Number of units	137	137	128	128	128	128

A regressziók szignifikáns magyarázóváltozóinak rugalmassága (economic effect)

Magyarázott változó (főjléc)	Betét-állomány	Hitel/ betét-mutató	Ingatlanl fedezett hiteleknek való kitétség / per betétállomány	Késedelmes hiteleknek való kitétség/ per betétállomány	Hitelintézzettel szembeni kitétség / per betétállomány	Hitelintézzettel szembeni + kormányzattal szembeni kitétség / per betétállomány
	I. regresszió	II. regresszió	III. regresszió	IV. regresszió	V. regresszió	VI. regresszió
Szabadúszó		1,7%				-1,8%
TAKIVA	3,3%			4,5%		
REPIVA				6,5%		
Zrt forma	3,9%		-2,8%	-5,5%	1,7%	
Hitel/betét			1,2%	1,6%		-0,4%
Betétállomány		13,8%				
Ötezer (%)						-17,1%
Százezer (%)	12,0%		11,5%			
Monopol (%)	-40,7%	-25,7%			43,2%	24,9%
Fiókok száma	89,2%					
Bevallott jövedelem (millió Ft/fő)	-96,3%			0,0%		
Előregedési mutató (%)				142,2%		
Kalkulált munkanélküliség (%)	-42,3%	20,2%	-42,2%			

- + A helyhez kötött kapcsolati (relationship) bankolás az információs-aszimmetria csökkentésének hatékony eszköze, alacsony kamatmarzsot eredményez (Alessandrini & Zazzaro, 2009, Ferri és Messori, 2000, Guiso et al. 2004).
- + Erősebb ügyfél-tulajdonos-banki kapcsolat, a közelség versenyelőny a kereskedelmi bankokkal szemben a hitelezésben, ügyfélkiválasztásban, az adóminősítésben és hitelszerződések ellenőrzésben, helyi döntéshozatalban.
- + Szoros kapcsolat a szövetkezeti bankok aktivitása, KKV hitelezés és a helyi gazdaságfejlődés között, s ez a kapcsolat erősebb volt a fejletlenebb régiókban. (Hakenes et al. 2009)
- + Pozitív kapcsolat a hálózatsűrűség és a helyi gazdasági növekedés között (Patti-Gobbi 2001)
- Szövetkezeti bank földrajzilag és gyakran szektorálisan nem tudja megfelelő mértékben hitelkockázataikat diverzifikálni (Alexopoulos and Goglio, 2010)
- A hasonló nagyságú részvénytársasági bankok versenyképesebben működnek, mint a szövetkezeti bankok mivel a centrumban alacsonyabb kockázat mellett lehet hitelt kihelyezni (Panzar és Rosse 1987). A versenykörnyezet hatása a kapcsolati bankolásra negatív.
- Bár szövetkezeti bankok egész Olaszországban működnek, a hitelkihelyezésre csak az északi és középső régiókban vannak pozitív hatással (Ferri és Messori 2000)

A lokális monopolhelyzet és a hitelezési aktivitás

- a *monopol %* változónk annak a mutatója, hogy mekkora egy adott intézmény lokális finanszírozási potenciálja.
- Takarékszövetkezetek: 8-nak nem volt monopolhelyzetű fiókja; fiókok 56% csak monopolhelyzetű.
- Kereskedelmi bankok mindegyike versenykörnyezetben működött 1 fiók kivételével

A szövetkezeti intézmények mutatói lokális monopolhelyzetű fiókok arányától függően

Lokális monopolhelyzetben működő fiókok aránya	Hitel/betét-mutató átlag, 2010 (<i>mintaátlag standard szórása</i>)	Betétállomány Medián, milliárd forint, 2010 (<i>mintaátlag standard szórása</i>)
0% (nincs lokális monopolhelyzetű fiók)	55% (5%)	10,44 (5,26)
1-24%	78% (4%)	4,99 (3,04)
25-49%	52% (4%)	14,68 (2,00)
50-74%	46% (2%)	14,12 (1,52)
75-99%	41% (2%)	7,65 (0,61)
100% (minden fiók lokális monopolhelyzetben működik)	32% (5%)	2,77 (0,75)